

NICK HOLMES

ROMA
ȘI ATILA

PRĂBUȘIREA IMPERIULUI

Traducere din limba engleză de Adina Ihora

Prefață de Sorin Nemeti

CORINT
ISTORIE
—2025—

Cuprins

<i>Prefață de Sorin Nemeti</i>	5
<i>Introducere</i>	15
PARTEA ÎNTÂI – ORIGINEA DISTRUGERII NOASTRE	19
Capitolul 1 – <i>Hunii</i>	21
Capitolul 2 – <i>Refugiații</i>	28
Capitolul 3 – <i>Bătălia de la Adrianopol</i>	38
Capitolul 4 – <i>Teodosiu cel (nu atât de) Mare</i>	43
Capitolul 5 – <i>Povestea celor doi barbari</i>	49
Capitolul 6 – <i>Dezastru în Galia</i>	55
Capitolul 7 – <i>O moarte onorabilă</i>	59
Capitolul 8 – <i>Jefuirea Romei</i>	65
PARTEA A DOUA – ZORI AMĂGITORI	73
Capitolul 9 – <i>Capete înfipte în sulite</i>	75
Capitolul 10 – <i>Coroana calpă</i>	81
Capitolul 11 – <i>Noua Romă</i>	86
Capitolul 12 – <i>Persia și hunii albi</i>	93
Capitolul 13 – <i>Împărăteasa Imperiului Roman de Apus</i> ...	98
Capitolul 14 – <i>Ultimul dintre romani</i>	103
Capitolul 15 – <i>Între ciocan și nicovală</i>	109
Capitolul 16 – <i>Regatul din soare</i>	115
PARTEA A TREIA – BICIUL LUI DUMNEZEU	123
Capitolul 17 – <i>Lipsa ploii</i>	125

Capitolul 18 – <i>Imperiul de aur</i>	131
Capitolul 19 – <i>Attila</i>	137
Capitolul 20 – <i>Bătălia pentru Imperiul Roman de Răsărit</i> .	145
Capitolul 21 – <i>Cina cu Attila</i>	153
Capitolul 22 – <i>În căutarea adevăratului Attila</i>	158
Capitolul 23 – <i>Mireasa lui Attila</i>	164
Capitolul 24 – <i>Blitzkrieg în Imperiul Roman de Apus</i>	172
Capitolul 25 – <i>Asediu asupra Orléansului</i>	176
Capitolul 26 – <i>Bătălia din Câmpiile Catalaunice</i>	180
Capitolul 27 – <i>Incursiune în Italia</i>	191
Capitolul 28 – <i>Prăbușirea imperiului lui Attila</i>	200
PARTEA A PATRA – SFÂRȘITUL UNUI IMPERIU	207
Capitolul 29 – <i>Tăierea mâinii drepte</i>	209
Capitolul 30 – <i>Jefuirea Romei (partea a II-a)</i>	217
Capitolul 31 – <i>Din propria-i cenușă</i>	224
Capitolul 32 – <i>Ultimul erou de acțiune</i>	229
Capitolul 33 – <i>Destrămarea</i>	235
Capitolul 34 – <i>Armada romană</i>	243
Capitolul 35 – <i>A fost odată ca niciodată în Noricum</i>	252
Capitolul 36 – <i>Nu cu un tunet, ci cu un scâncet</i>	262
Concluzie – <i>Drumul către Iustinian</i>	273
<i>Fragmente din relatarea lui Priscus despre călătoria sa</i> <i>la Curtea lui Attila</i>	279
<i>Aici află mai multe despre căderea Imperiului Roman</i>	291
<i>Mulțumiri</i>	295
<i>Hărți</i>	297
<i>Împărații romani</i>	309
<i>Cronologia Imperiului Roman Târziu (211–486 d.Hr.)</i>	313
<i>Lecturi suplimentare</i>	321
<i>Note</i>	329
<i>Index</i>	339

Capitolul 1

Hunii

Bărbații sunt mici de statură după normele europene, au părul lung și negru și scuturi viu colorate prinse de spate, iar la solduri poartă tolbe cu săgeți. În căruțe stau femeile și copiii, un întreg popor aflat în mișcare, un popor care nu fuge de un dușman cu chip omenesc, ci de unul care ține de natură. Seceta i-a adus aici în căutare de pășuni pentru turmele lor. Aceștia sunt hunii.

Deodată, se aude un strigăt dinspre călăreții huni aflați în fruntea lungului șir de călători. În fața lor se află o ceată de războinici. Spre deosebire de huni, aceștia sunt bărbați înalți, cu părul lung și blond. Mânuiesc săbii de fier și poartă scuturi rotunde de lemn, dar corpurile lor nu sunt protejate de armură. Ochii lor albaștri au privire semeață și prețuiesc curajul în luptă mai mult decât orice, iar hunii le încalcă pământurile.

În spatele lor li se întinde țara, cu văi verzi și izvoare cu apă din belșug. Așezările lor sunt pline de femei și de copii care se joacă. Femeile afirmă cu mândrie că ar prefera să-și vadă soții morți decât lași, deci astăzi va fi vreme de biruință sau de moarte.

Călăreții goți înaintează în galop, iar în spatele lor îi urmează masa pedestrașilor. Stârnit de copitele cailor, praful se

învolvează în aer. Goții nu folosesc tactici sau tertipuri cu inamicul lor, ci vin călare pentru a-l pedepsi, dar nu vor ajunge în această postură, deoarece hunii sunt prea rapizi pentru ei. Strânși în formație de semilună, migratorii călăresc cai de stepă de talie mică, mult mai ascultători față de călăreț decât un câine de stăpânul său. Copitele cailor călăreților goți ridică praful uscat în aer, astfel încât aceștia nu pot vedea inamicul aflat în fața lor decât atunci când este prea târziu. Săgețile umplu aerul.

Mii de săgeți extrem de ascuțite, cu vârfuri de cremene, se revarsă din cer și-i străpung pe goți. Le perforează lemnul scuturilor și le străpung capetele, brațele și umerii într-o furtună mortală. Hunii îi încercuiesc, provocându-i și făcându-i să reacționeze dezorganizat. Atunci când călăreții goți se năpustesc asupra lor, hunii îi prind cu lasouri mânuite cu îndemănare, iar călăreții cad, zbatându-se, la pământ. Goții n-au mai văzut niciodată o astfel de luptă.

Întinzând corzile arcurilor lor fără niciun efort, de parcă ar împleti un coș de răchită, hunii lansează săgeată după săgeată, astfel că goții se îneacă într-o furtună de săgeți. Curând, hunii se apropie ca să le dea lovitura de grație. Scoțând săbiile și ghioagele, îi măcelăresc pe cei care au supraviețuit cumplitelui atac cu săgeți. Cadavrele goților acoperă pământul, iar strigătele răniților umplu aerul. Hunii taie capetele conducătorilor inamici și le înfig în sulițe în semn de triumf.

Abia acum au înțeles pedestrașii goți soarta îngrozitoare care s-a abătut asupra călăreților lor, așa că acum au un singur gând: să-și salveze femeile și copiii de acest dușman cumplit. Cu scuturile ridicate, goții intră în poziție defensivă, iar arcașii răspund tirului de săgeți al hunilor. O vreme, cele două tabere

sunt la egalitate, însă goții sunt nevoiți să-și calce mândria și să se retragă iar și iar.

Cu toate că nu avem înregistrări specifice ale unor conflicte de acest gen, trebuie să fi existat numeroase conflicte asemănătoare, cel mai de încredere cronicar al nostru din secolul al IV-lea, Ammianus Marcellinus, relatând:

Circulă zvonuri înspăimântătoare despre o nouă și neobișnuit de violentă agitație printre popoarele din nord. Oamenii au aflat că, în întreaga regiune care se întinde de la marcomani și quazi până la Marea Neagră, o hoardă sălbatică de triburi îndepărtate, alungate din casele lor de o constrângere neașteptată, cutreieră împreună cu familiile prin zona Dunării¹.

Acea „hoardă sălbatică de triburi îndepărtate” erau goții, iar „constrângerea neașteptată” menționată de Ammianus erau hunii. Așadar, cine erau hunii și de ce au avut atât de mult succes în strămutarea triburilor germanice?

Ammianus ne oferă o descriere vie, cea mai bună dacă exceptăm sursele chineze: „Hunii, care nu sunt amintiți decât fugitiv de scriitorii din Antichitate și care sălășluiesc dincolo de Palus Maeotis (Marea Azov), lângă oceanul înghețat, sunt ieșit din comun de barbari.”²

Oceanul înghețat pare să se refere la Cercul Polar Arctic, care este puțin prea departe spre nord, dar nu trebuie să uităm că geografia din vechime avea lacune serioase. Ammianus îi descrie ca având o înfățișare care abia dacă putea fi considerată umană:

Au trupuri gârbovite, membre puternice și gâturi groase și sunt atât de urâți și de încovoiați, încât ar putea fi lighioane cu două picioare sau siluete grosolan cioplite din butucii care se întâlnesc pe parapetele podurilor. Oricât de dezagreabilă ar

fi, alcătuirea lor este totuși omenească, numai că modul lor de viață este atât de barbar, încât n-au nevoie de foc sau de hrană gătită, ci trăiesc cu rădăcinile plantelor sălbatice și cu carnea pe jumătate crudă a oricărui fel de animal³.

Aș înțelege dacă ați crede că Ammianus descrie orcii din *Stăpânul inelelor* a lui J.R.R. Tolkien. De fapt, nu m-ar surprinde dacă Tolkien s-ar fi inspirat din descrierea lui Ammianus, însă, lăsând la o parte ferocitatea presupusului lor aspect fizic, care a fost cu siguranță exagerat pentru impresia artistică, de ce erau atât de înspăimântători hunii?

Răspunsul este că erau foarte buni în luptă, iar acest lucru se datora faptului că erau excelenți arcași călare. Ca de obicei, Ammianus ne oferă o descriere iscusită:

Hunii intră în luptă în cete aliniate în formă de „V”. [...] Și cum echipamentul lor ușor le permite mișcări rapide și sunt neprevăzuți în acțiune, ei se împart dintr-odată, anume plănuit, în cete răzlețe și atacă, alergând în dezordine când aici, când acolo, făcând un măcel îngrozitor. [...] De la distanță, luptă cu proiectile cu os ascuțit în locul vârfurilor lor obișnuite, cap prins de corpul săgeții cu o minunată îndemânare, apoi străbat la galop distanțele despărțitoare și luptă de aproape cu săbiile⁴.

Superioritatea în luptă a hunilor consta în splendida lor îndemânare în ceea ce privește călăria și tragerea cu arcul. După cum scria Zosimus, alt cronicar: „Hunii erau cu totul incapabili și neștiutori în ceea ce privește purtarea unei bătălii pedestre, dar, prin manevre circulare, de atac, retragere la timp și tragere cu săgeți de pe caii lor, cauzau un imens măcel⁵.”

Ca majoritatea nomazilor din stepă, hunii foloseau un arc curbat alcătuit din porțiuni separate de lemn și os lipite laolaltă

pentru a-i conferi rezistență, ceea ce făcea ca forma arcului să semene cu un fel de „W”. Aceste arcuri erau foarte diferite față de cele care se confecționau în Europa dintr-o singură vergea de lemn. Arcurile europene erau eficiente pentru pedestrașii care puteau să lupte în picioare și să folosească un arc relativ lung, dar un călăreț are nevoie de un arc mai scurt, unul care să aibă mai multă forță. La asta excelau hunii.

Arcurile hunilor erau extrem de puternice, chiar și după standardele nomazilor de stepă. În timp ce majoritatea arcurilor nomazilor aveau o lungime de aproximativ 75 de centimetri, arcurile hunilor erau și mai lungi, între 125 și 150 de centimetri. Atunci, cum de trăgeau din șa cu un arc atât de lung? Soluția hunilor a fost să construiască arcul asimetric, cu jumătatea superioară mai lungă. De ce n-au procedat în același mod și adversarii lor? Motivul era gradul mai mare de îndemânare necesar și confortul utilizatorului: era nevoie să fii un foarte bun arcaș pentru a trage cu un arc asimetric. Mai mult, un astfel de arc era mai mare și mai greu de transportat, dar hunii au considerat că forța sa și distanța de tragere depășeau aceste dezavantaje. De exemplu, arcul asimetric al hunilor le permitea să tragă săgeți care străpungeau cămășile de zale și mai toate armurile, cu excepția celor mai solide. Astfel, când s-au confruntat cu goții, care rareori purtau armuri metalice, puterea și precizia arcurilor mânuite de huni au fost copleșitoare.

De asemenea, merită lămurit faptul că, în ciuda credinței populare, hunii nu erau ajutați de scările de șa. Ei foloseau șei grele, din lemn, care le permiteau să prindă calul cu picioarele și să creeze astfel o platformă sigură de tragere. Scările de șa n-au fost cunoscute în Europa decât în secolul al VI-lea, când le-au introdus avarii, la aproximativ 200 de ani după prima apariție a hunilor la granițele Europei.

Hunii sunt unul dintre popoarele cel mai puțin cercetate din istoria mondială. Cu toate acestea, impactul lor asupra lumii antice a fost de-a dreptul fenomenal. Într-un moment sau altul din istorie, au cucerit și au dominat toate civilizațiile importante din Eurasia, de la China până la India, Persia și Imperiul Roman. Povestea lor a început în Mongolia, cu un trib numit Xiongnu (de văzut harta 2, p. 300). Mai întâi, tribul acesta a intrat în conflict cu puternicul Imperiu Han chinez, în secolul al III-lea î.Hr. De fapt, inițial, Marele Zid Chinezesc a fost construit pentru a-i ține la distanță pe huni, dar sub conducerea unui conducător remarcabil, pe nume Modu, hunii au străpuns zidul, au măcelărit armatele chineze și au făcut vasală China dinastiei Han. Modu a transformat craniile dușmanilor săi în cupe de băut și a luat-o pe fiica împăratului chinez drept una dintre numeroasele sale concubine. Mai mult, a creat un imperiu care se întindea din Mancuriia până în Kazahstan și care era mai mare chiar și decât cel al lui Alexandru cel Mare. La moartea sa, în 174 î.Hr., Imperiul Xiongnu probabil că era cel mai puternic stat din întreaga Eurasie.

După aceea, în următoarele cinci secole, echilibrul de putere a oscilat între Xiongnu și China. Deși China din timpul dinastiei Han a reușit să se elibereze temporar de Xiongnu în secolul I d.Hr., tribul acesta a revenit, răzbunător, în secolul al IV-lea, cucerind China în timpul dinastiei Jin (care înlocuise dinastia Han) și incendiind până la temelii capitala Luoyang. Ulterior, Xiongnu și chinezii au continuat să se lupte, în același timp integrându-se tot mai mult. Un istoric⁶ a susținut că întreaga dezvoltare militară, politică și administrativă a Chinei a fost efectiv preluată de Xiongnu. Dinastia a instituit o aristocrație militară „barbară” care stăpânea peste poporul chinez cu ajutorul funcționarilor autohtoni. Interesant este faptul că acest

lucru seamănă foarte mult cu ceea ce s-a întâmplat în Imperiul Roman de Apus în secolul al V-lea, când triburile germanice barbare au stăpânit peste popoarele romane vorbitoare de limbă latină.

La mijlocul secolului al IV-lea d.Hr., un grup de huni – hunii europeni – a ajuns la marginea Europei, în Ucraina de astăzi. Vom discuta în alt capitol despre cum și de ce au ajuns acești huni acolo, dar, oricare ar fi originea lor, cronicarul roman Ammianus Marcellinus a dorit să se înțeleagă foarte clar un lucru: lor li se datora declinul Romei.

Sămânța și originea tuturor acestor distrugeri și a diverselor calamități provocate de mânia lui Marte, care se dezlănțuia pretutindeni cu o furie neobișnuită, mi se pare a fi aceasta: poporul hun⁷.

În continuare, să aflăm de ce.

Capitolul 2

Refugiații

Amenințarea imediată pe care o reprezentau hunii în secolul al IV-lea *nu* era egală cu invazia Europei, care va avea loc mai târziu, pe la mijlocul secolului al V-lea, sub conducerea lui Attila. În schimb, amenințarea o constituia efectul de domino creat de huni prin împingerea triburilor germanice spre vest, în adâncimea Imperiului Roman. Ambrozie, episcopul de Milano, a rezumat acest lucru cu o impresionantă limpezime: „Hunii au năvălit asupra alanilor, alanii asupra goților, goții asupra romanilor și acesta încă nu este sfârșitul”⁸. Pe scurt, ceea ce a accelerat căderea Imperiului Roman n-au fost hunii înșiși, ci un aflux masiv de refugiați care fugeau din fața hunilor.

Hunii și-au făcut apariția în apropierea mărețelor fluvii Don și Volga în jurul anilor 360–370 d.Hr. Acolo i-au întâlnit și i-au cucerit pe alani, un popor de stepă cu legături puternice cu lumea germanică. Potrivit lui Ammianus, alanii erau meșteșugari pricepuți în prelucrarea metalelor și capabili să mobilizeze o masă de cavaleriști în armură. În ciuda acestui fapt, săgețile letale ale hunilor i-au învins rapid, iar alanii s-au alăturat oștilor hune. Apoi, hunii au înaintat spre sud, peste fluviul Nipru, și au pătruns în ținuturile goților din România de astăzi. Goții au încercat să-i oprească și, cu toate că nu se

cunosc prea multe amănunte, Ammianus spune că s-au purtat numeroase bătălii, însă goții au fost învinși de fiecare dată. El povestește că Ermanaric, un conducător got, chiar s-a oferit să fie sacrificat pentru a-i împlânzi pe zei.

În anii 370, goții se aflau în plină retragere. În vara anului 376, sute de mii de goți au sosit pe Dunăre pentru a le cere romanilor să le acorde refugiu în fața acestui dușman înspăimântător. Ammianus Marcellinus scria: „La început, poporul nostru i-a dat puțină atenție [veștii înfrângerii goților de către huni], deoarece, în general, veștile despre războaiele din acele părți ajungeau la ascultătorii îndepărtați doar când deja se încheiaseră sau fuseseră cel puțin aplanate. Treptat, însă, relatarea a dobândit credibilitate și a fost întărită de sosirea agenților străini care implorau și se rugau ca puzderiei de refugiați să li se permită să traverseze pe partea noastră a fluviului.”⁹

Ammianus afirmă că numărul acestor barbari era atât de mare, încât: „A încerca să le afli numărul este la fel de zadarnic ca a număra grăunțele din nisipurile libiene măturate de vânt.”¹⁰ Altă sursă este mai exactă, spunând că erau peste 200 000.

Avea loc o uriașă migrație a goților, iar cuvântul-cheie aici este „migrație”. Fugiseră spre Dunăre două triburi întregi de goți, greutungii și tervingii, cu bărbați, femei și copii. Toți cereau azil, toți erau refugiați.

În mod normal, romanii urmau un cod strict atunci când le permiteau barbarilor să pătrundă pe teritoriul roman. Acest lucru făcea ca ei să poată intra în imperiu doar după ce fuseseră învinși, dezarmați și integrați ca fermieri, dar atunci când împăratul Valens din Imperiul Roman de Răsărit a aflat despre cererea goților, a încălcat această regulă și le-a permis unora dintre goți să treacă Dunărea încă înarmați și ca unitate politică independentă. Lucrul acesta s-a dovedit dezastruos pentru ei.

Atunci, de ce a procedat astfel? Au existat mai multe motive. Unul dintre acestea este că Valens îl cunoștea personal pe conducătorul tribului tervingilor și avea încredere în el. Conducătorul se numea Fritigern și-l ajutase pe împăratul roman în primul război romano-gotic din perioada 367–369, când Valens i-a învins pe goții care-l susțineau pe rebelul roman Procopiu. Acești goți erau conduși de o căpetenie a tervingilor pe nume Athanaric. Fritigern era inamicul lui Athanaric și era mai mult decât dispus să-l ajute pe Valens să lupte împotriva acestuia. De asemenea, Fritigern se convertise la creștinism. Pe scurt, Valens avea încredere în Fritigern.

În al doilea rând, Valens nu le-a dat goților mână liberă să traverseze fluviul în masă, ci le-a permis numai tervingilor lui Fritigern să intre pe teritoriul roman. Greutungilor, celălalt trib de goți, le-a interzis să traverseze împreună cu ei. Aceștia din urmă reprezentau cel puțin jumătate din totalul celor 200 000 de goți. De asemenea, a insistat ca supușii mai vechi ai lui Fritigern să se convertească la creștinism, așa cum procedase și Fritigern.

Pentru a garanta un comportament onorabil, au fost luați ostatici de la tervingi, iar goții au fost de acord să ofere soldați pentru armata romană. Acest din urmă aspect era important pentru Valens, deoarece împăratul roman își construia o armată care să lupte împotriva perșilor și nu-l deranja să aibă câteva regimente suplimentare de goți care să-l ajute. Oamenii lui Fritigern se dovediseră utili în lupta împotriva lui Athanaric, așadar de ce nu și împotriva Persiei?

Toate aceste motive au influențat decizia lui Valens de a le permite tervingilor să traverseze Dunărea. El a crezut că avea situația sub control, numai că subestimase un lucru foarte important: numărul mare de goți. Tervingii numărau în jur de

100 000 de oameni (bărbați, femei și copii), iar toate aceste guri de hrănit în plus în ținutul tracic puneau presiune asupra rezervelor de hrană. Înțelepți, bănuind că ar putea să apară probleme, romanii au mutat recolta din anul 376 în locuri fortificate care puteau să reziste atacurilor goșilor. Această mutare a părut a fi o idee bună, însă unii romani lipsiți de scrupule au crezut că puteau să profite de situația creată.

Potrivit lui Ammianus, lăcomia romană a fost cea care a pus paie pe focul goșilor, deoarece Lupicinus, guvernatorul roman al Traciei, și un general pe nume Maximus au decis că goșii înfometate ofereau o oportunitate tentantă de îmbogățire rapidă, vânzându-le acestora mâncare la suprapreț. Se spune că romanii au strâns câini vagabonzi pe care goșii să-i mănânce, oferind la schimb un câine pentru un copil care urma să le fie vândut ca sclav. Indiferent dacă acest lucru este sau nu adevărat, nu este surprinzător faptul că tensiunea dintre romani și goși a început să crească.

Exasperați de corupția romană, goșii au protestat în fața cetății legionare de la Marcianopolis* din estul Traciei, aproape de Marea Neagră. Lupicinus, care ar trebui să rămână în istorie drept unul dintre cei mai incompetenți guvernatori din toate timpurile, a răspuns adunându-și trupele staționate de-a lungul Dunării pentru a-i intimida. Acest lucru a însemnat doar că celălalt trib gotic principal, cel al greutungilor, căruia i se interzisesse să traverseze Dunărea, a profitat de absența santinelor romane poziționate pe fluviu și a trecut pe partea cealaltă pentru a se alătura verilor lor, tervingii. Așadar, de două ori mai multe probleme.

* Ruinele cetății se află pe teritoriul Bulgariei de astăzi, în apropierea orașului Devnea (n. red.).

Confruntat cu un număr din ce în ce mai mare de goți și simțind că situația era pe cale să le scape de sub control, Lupicinus a recurs la o veche tactică romană: i-a invitat pe conducătorii goți la un mare banchet, cu intenția de a-i răpi sau de a-i ucide. Acesta era șiretlicul preferat al romanilor din secolul al IV-lea, dar, din păcate pentru ei, rareori a avut succes.

Lupicinus a gestionat spectaculos de prost întregul eveniment. Ammianus sugerează că acest lucru s-a datorat faptului că s-a bucurat el însuși prea mult de acel banchet: „După o lungă ședere la o masă extravagant de luxoasă, urmată de un spectacol de teatru gălăgios, [Lupicinus] era amețit de băutură și pica de somn.”¹¹ Din sursele romane nu reiese foarte clar ce a urmat, dar se pare că Lupicinus n-a reușit să-i întindă capcana lui Fritigern chiar cu acel prilej. Poate că cei doi se împrieteniseră în timp ce se bucurau de spectacolul de teatru, dar ceea ce a stricat petrecerea, la propriu, a fost faptul că în timpul banchetului au izbucnit lupte între goți și soldații romani din afara orașului, deoarece goții au cerut hrană, iar romanii i-au refuzat. Când Lupicinus a auzit acest lucru, s-a panicat și l-a capturat pe Fritigern, omorându-i garda de corp. Fritigern și-a salvat viața într-un mod inteligent, băgându-i în cap lui Lupicinus că, dacă-l va ucide, goții vor lua cu asalt orașul. În schimb, l-a convins pe romanul incompetent că, dacă-l va elibera, își va liniști supușii și totul se va termina cu bine.

Nu se știe de ce a căzut Lupicinus în această capcană. Poate din cauză că băuse prea mult, după cum afirmă Ammianus, însă oricare ar fi motivul, el l-a eliberat pe Fritigern, care și-a încălcat imediat promisiunea pe care i-o făcuse, spunându-le oamenilor săi că romanii îl trădaseră și că acum se aflau în război cu ei.

Lupicinus obținuse exact opusul a ceea ce-și dorea Valens: declanșase un război. Chiar a doua zi, guvernatorul le-a cerut

soldaților să repare dezastrul pe care chiar el îl provocase. Adunându-și oamenii, a pornit să se lupte cu Fritigern, dar prestația sa pe câmpul de luptă n-a fost mai strălucită decât fusese cea de la banchet. Nu avem detalii despre această bătălie, însă goții i-au învins pe romani, care au suferit pierderi considerabile potrivit lui Ammianus, fiind deposedați de stindarde, iar mai mulți tribuni fiind uciși. Lupicinus a reușit să scape, după cum afirmă Ammianus: „În timp ce alții se luptau, unicul său țel era să scape de acolo”¹².

O parte din motivul pentru performanța deplorabilă a trupelor romane constă în faptul că acestea erau trupe de garnizoană de mână a doua, *limitanei*, cum le numeau romanii, și nu armata de campanie, sau *comitatenses*, care avea soldați mai buni. Acest lucru, împreună cu incompetența lui Lupicinus, a declanșat în acest moment un război romano-gotic care va dura de la sfârșitul anului 376 până în 382 și care se va dovedi a fi un punct de cotitură în istoria Romei.

Prin înfrângerea regimentelor lui Lupicinus, goții au obținut controlul asupra zonei rurale a Traciei, iar asta deoarece singurele alte forțe romane importante se aflau la o anumită distanță, în Iliria, sub comanda împăratului Grațian din Imperiul Roman de Apus (nepotul lui Valens). După cum s-a mai menționat, și armata principală a lui Valens se afla departe, în Orient, concentrându-și forțele pentru a lupta împotriva perșilor sasanizi.

Goții controlau zonele rurale, dar nu și orașele. Toate marile orașe erau puternic fortificate, iar goții nu se prea pricepeau la asediu. Meritul pentru aceste protecții solide îi revine împăratului Dioclețian, care în secolul al III-lea avusese ideea să construiască fortificații extinse în toate provinciile de frontieră, în special în localitățile importante și în orașe. Dovezile

arheologice de care dispunem sugerează că aceste orașe întărite erau extrem de bine fortificate, având ziduri înalte și adesea bastioane uriașe în formă de „U” concepute să susțină artileria romană, teribil de eficientă. Împotriva acestora, goții nu aveau nicio șansă.

În schimb, goții au recurs la jefuirea vilelor romane care împânzeau zona rurală. Au incendiat aceste centre ale bogăției și le-au ucis, violat și înrobit locuitorii, în cazul în care aceștia nu dăduseră deja bir cu fugiții. În plus, un număr considerabil de sclavi și de țărani mai săraci au ales acest moment pentru a se revolta împotriva propriilor stăpâni și a se răzbuna pentru retelele tratamente la care fuseseră supuși.

Fără să fi aflat ceva despre haosul din Tracia, Valens încă se afla în Antiohia, punând la punct ultimele detalii ale preconizatei sale ofensive din Armenia împotriva sasanizilor. Când a auzit că în Tracia era război pe scară largă, șocul său inițial s-a transformat în hotărârea de a evita purtarea unui război pe două fronturi. În primul rând, și cu mare reticență, el a anulat întreaga expediție militară din Persia și l-a trimis pe generalul său, contele Victor, să ceară Persiei încheierea păcii. Regele persan Șapur le-a cerut romanilor să renunțe la încercările de a controla Armenia și să-i recunoască propriul rege din regatul Georgiei din Caucaz, cunoscut sub numele de Iberia, care era creștin și proroman. Aceste cereri au fost acceptate fără nicio tragere de inimă, iar perșii și-au consolidat poziția în est. În al doilea rând, Valens îi ceruse deja ajutor în lupta împotriva perșilor nepotului său, împăratul Grațian din Imperiul Roman de Apus, iar acum, în schimb, a trimis mesageri care-i cereau urgent ajutorul pentru a lupta împotriva goților.

Odată cu securizarea frontierei persane, Valens a început laboriosul proces de strămutare a armatei Imperiului Roman

de Răsărit sute de kilometri spre vest, în Tracia. În vara anului 377, doi generali de pe frontul răsăritean, Traian și Profuturus, au sosit împreună cu primul contingent de trupe din Imperiul Roman de Răsărit. Sub comanda lui Richomer, generalul său, Grațian a trimis o mică armată prin trecătoarea Succ^{*}, în ceea ce este în prezent vestul Bulgariei, pentru a li se alătura. Goții s-au retras spre nord, spre Dunăre, iar cele două grupări romane s-au unit și i-au provocat pe goți la luptă.

Romanii și goții s-au încheștat într-un loc numit Ad Salices, în fâșia îngustă de pământ dintre Dunăre și Marea Neagră. Nu există o relatare detaliată despre ceea ce s-a întâmplat acolo, dar se pare că a fost o luptă sângeroasă care s-a încheiat cu o remiză, Ammianus descriind un câmp de luptă înșesat de cadavre. Goții s-au retras timp de o săptămână în siguranța spațiului circular format din căruțele lor, ceea ce sugerează că au suferit pierderi grele, iar romanii s-au retras la Marcianopolis.

A urmat un impas militar, dar asta până când goții au primit ca întăriri un număr mare de huni și de alani, care, aflând despre uriașa pradă de război ce urma să fie furată de la romani, erau nerăbdători să ia parte la raiduri și la jafuri. Acest lucru i-a încurajat să se aventureze din nou spre Constantinopol, însă au fost descurajați, potrivit lui Ammianus, atunci când câțiva goți ajunși în apropierea orașului au fost atacați de niște arabi care lucrau pentru romani și luați prizonieri. Arabii le-au tăiat gâturile și le-a băut sângele. Îngroziți de acest comportament, goții nu s-au mai aventurat niciodată în apropierea orașului Constantinopol.

Între timp, și romanii deveneau tot mai puternici. La începutul anului 378, la Constantinopol a ajuns cea mai mare parte

* Trecătoare situată în sud-vestul Bulgariei, ce poartă în prezent denumirea de „Poarta lui Traian”, după numele vestitului împărat roman (n. red.).

a armatei răsăritene a lui Valens. Cu toate acestea, împăratul roman nu dorea să se angajeze într-o luptă decât dacă avea sprijinul lui Grațian din Imperiul Roman de Apus. Acest lucru a însemnat că goții, împreună cu aliații lor huni și alani, au devastat din nou Tracia. „Barbarii s-au revărsat peste întinsul Traciei ca niște animale sălbatice scăpate din cușcă”¹³, afirma Ammianus. De data aceasta, au fost chiar mai brutali decât înainte: „Totul era cuprins într-o orgie respingătoare de violuri și măceluri, de vărsare de sânge, incendieri și atrocități înspăimântătoare.”¹⁴

Întârzierea confruntării cu goții a afectat popularitatea lui Valens. Mulțimea din hipodromul de la Constantinopol l-a batjocorit, strigând: „Ardeți-l de viu pe Valens!”¹⁵, din cauză că nu luase nicio măsură împotriva goților, care devastaseră Tracia. Mulțimea a cerut ca Grațian să conducă ambele jumătăți ale imperiului, astfel că Valens s-a simțit vulnerabil. Trebuia să acționeze rapid, însă armata apuseană se deplasa către Imperiul Roman de Răsărit în ritm lent, iar la începutul anului 378, un asalt masiv la frontiera Rinului – declanșat de un trib de alamani numit lentiensi – pur și simplu a blocat-o. Acest lucru s-a întâmplat în februarie 378, iar conflictul care a urmat a durat până în luna mai, când Grațian a obținut o victorie răsunătoare. În mod ironic, acest lucru n-a făcut decât să pună și mai multă presiune asupra lui Valens pentru a-i învinge pe goți.

În august 378, Grațian încă se afla destul de departe, în Iliria, atunci când Valens a primit și alte vești (de văzut harta 1). În apropiere de Adrianopol, unul dintre generalii împăratului, Sebastian, a obținut o victorie răsunătoare asupra unei mici cete de războinici goți. Fritigern s-a retras spre nordul orașului, iar acest lucru l-a încurajat pe Valens să se întrebe dacă ar putea

să învingă restul goșilor de unul singur și să-și îmbunătățească imaginea teribil de șifonată.

Valens a decis ca armata din Imperiul Roman de Răsărit să avanseze spre Adrianopol. Iscoadele l-au informat că în zonă se aflau numai goșii tervingi, asigurându-l că aliații acestora, goșii greutungi și câțiva huni și alani, erau dispersați în căutare de hrană prin Tracia. Iscoadele au raportat că războinicii tervingi erau în număr de aproximativ 10 000. Împotriva lor, Valens dispunea de aproximativ 30 000 de soldați, inclusiv regimentele de elită ale armatei răsăritene, deci cu siguranță că putea să obțină o victorie răsunătoare, nu-i așa?

Și astfel, a decis să-i atace.